

AAMB 8. YAZ OKULU AÇIŞ KONUŞMASI *

Değerli Katılımcılar,

Hanımfendiler ve Beyefendiler,

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) bünyesinde düzenlenen 8. Yaz Okulu programının açılışını yapmaktan memnuniyet duyuyorum. Ne yazık ki bu sene Covid-19 salgını nedeniyle yaz okulu programı kapsamında sizleri Ankara'da konuk edemedik. Ancak bugün burada çok sayıda mahkemenin bu etkinliğe katılım gösterdiğini görmek memnuniyet vericidir. Programa yirmi sekiz farklı ülkeden katılım sağlayan meslektaşlarımız ile bir aradayız.

Malumunuz olduğu üzere tüm dünya uzun süredir tehlikeli bir salgınla mücadele ediyor. Belki de tarihte ilk kez küresel ölçekte karantina altındayız. Günlük rutinlerimiz ve alışkanlıklarımız değişiyor.

Diğer yandan hayatın yavaşladığı bu gibi dönemler kişisel, kurumsal hatta toplumsal muhasebeyi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda mevcut salgın bize en az iki gerçeği hatırlatmıştır. Birincisi, dünyanın her tarafına yayılan ve gelişmiş devletleri bile çaresiz bırakan salgın, ulusal ve uluslararası düzeyde yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Tam da bu noktada, Sadî Şirâzî tarafından kaleme alınan ve *Adem'in Çocukları* ismiyle bilinen güzel bir şiirden bahsetmek isterim.

Sadî şöyle der:

*"İnsanoğlu bir vücudun azaları gibidir,
Çünkü onları yaratan cevher birdir.
Vücudun bir yeri hastalanırsa
Diğerleri de bundan şikayetçi olur.*

*Başkalarının eziyetlerinden
Sıkıntı duymayan ey insan!
Sana insan sıfatını vermek yakışmaz." ¹*

Sadî'nin öğretileri açıkça göstermektedir ki bu salgınla mücadelede iş birliği ve dayanışma içerisinde olmalıyız. Yaşadığımız bu süreç; hangi ırk, renk, cinsiyet, inanç veya milletten olduğumuz fark etmeksizin insanlık olarak hepimizin kaderinin ortak olduğunun açık göstergesidir. Bu doğrultuda, yargı kurumları olarak hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması açısından

yakın iş birliği içinde olmalıyız. Esasen AAMB faaliyetleri ve yaz okulu etkinlikleri bu amaca ulaşmayı hedeflemektedir.

Covid-19 salgını gibi olağanüstü durumlarda hukuk sistemleri olağanüstü tedbirlerin alınmasına imkân tanımaktadır. Bu çerçevede hemen her ülke çeşitli tedbirler almış ve bu sayede salgın bir nebze olsun kontrol altına alınmıştır. Türk Anayasa Mahkemesi de kurum içinde bu tedbirleri hızlıca hayata geçirmiş ve uzaktan çalışma sistemini devreye sokmuştur. Mahkemede ayrıca video konferans yöntemiyle toplantılar düzenlenmeye başlanmıştır.

Öte yandan bu salgın, bize temel hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez olduğunu da hatırlatmıştır. Hepimizi uzun süredir evlere hapseden bu salgın, yaşam hakkı, kişi özgürlüğü, seyahat özgürlüğü ve ibadet özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu bize bir kez daha göstermiştir.

Yaşanan salgın ve alınan tedbirler, bu temel hak ve özgürlüklerin anayasa yargısı kapsamında ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle, farklı ülkelerdeki yüksek yargı kurumlarının bu kapsamdaki yargısal meselelere ilişkin fikir ve tecrübe teatisinde bulunması önem arz etmektedir. Esasen, bu yaz okulu programı boyunca yapacağınız değerlendirmeler hem yargısal çalışmalara hem de anayasa yargısı literatürüne önemli katkı sunacaktır.

Değerli Katılımcılar,

Lord Acton'un dediği gibi "*Güç yozlaştırır, mutlak güç mutlaka yozlaştırır*". Bu tarihsel tecrübe, özellikle siyasi gücün bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak amacıyla sınırlandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Gücün sınırlandırılması düşüncesinin kökeni antik döneme kadar götürülebilir. Nitekim yaklaşık dört bin yıl önce kaleme alınmış olan *Gılgamış Destanı*'nda tanrıların Uruk halkına zulmeden Kral Gılgamış'ı denetlemek ve kontrol etmek için Enkidu'yu yarattıklarından bahsedilir. Halkın şikâyeti ayyuka çıkınca Uruk'un tanrısı Anu, Büyük Tanrıça Aruru'ya şöyle der:

*"Sensin Gılgamış'ı yaratan,
bir eşini yarat şimdi de,
yüreği onunkine eş olsun atılganlıkta,
hep birbirleriyle kapışsınlar da Uruk rahat etsin!"*²

Ancak Gılgamış'ın despotluğunu sona erdirme planı, Enkidu'nun Kral'ın en iyi arkadaşı olmasıyla suya düşmüştür. Bugün, aradan dört bin yıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ "*Gılgamış problemi*" yani siyasi otoritenin nasıl etkili bir şekilde kontrol edilebileceği meselesi çözülmeye çalışılıyor.³

Şüphesiz anayasa mahkemeleri, otoritenin kontrolüne dair meselenin çözümüne yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Başka bir ifadeyle yasama ve yürütme faaliyetlerinin anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli olan anayasa mahkemeleri veya yüksek mahkemeler, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasında önemli rol oynamaktadır.

Bu rol, olağanüstü durumlarda daha da önem arz etmektedir. Hepimizin malumu olduğu üzere böyle bir dönemde, hak ve özgürlükler olağan zamanlara göre kaçınılmaz olarak daha fazla kısıtlamaya tabidir. Şüphesiz bu kısıtlamaların amacı mümkün olan en kısa sürede olağana/normale dönmeyi sağlamak olmalıdır. Süregelen tehlike ortadan kalkar kalkmaz, hak ve özgürlükleri kısıtlayan tedbirler de kaldırılmalıdır. Bu noktada yargı kurumlarına oldukça önemli görevler düşmektedir.

Saygıdeğer Katılımcılar,

Anayasa mahkemeleri, olağanüstü bir süreçte kritik rollerini yerine getirirken en az iki hususa dikkat etmelidir. Öncelikle, yetkisini anayasadan alan mahkemeler, anayasa ile de bağlı olduklarını unutmamalıdır. Diğer bir deyişle yalnızca olağanüstü hâle ilişkin anayasal hükümlerle tanımlanan yetkileri kullanabilirler.⁴ Mahkemelerin anayasaya riayet etmeleri, özellikle olağanüstü dönemlerde kritik önem taşımaktadır. Zira böyle bir dönemde yargısal aktivizm meşruiyet krizlerine yol açabilmektedir. Anayasa mahkemeleri, anayasanın sınırları dâhilinde hareket ederek anayasal hakları korumalıdır.

İkincisi, her ne kadar yürütme organı genel sağlığa yönelik tehditleri ve bunları ortadan kaldırmanın yollarını değerlendirme konusunda daha iyi bir konumda olsa da kesinlikle sınırsız bir yetkiye sahip değildir. Yürütme organı kanun çerçevesinde hareket etmelidir, istisnai durumlar da hukukun üstünlüğü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bakımdan anayasa mahkemeleri ile yüksek mahkemelerin rolü, yürütme organının -kanun çerçevesinde tedbirler almak suretiyle- tehditlerle mücadele etmesini sağlamaktır. Bu tedbirler, demokratik bir toplumda gerekli olmanın yanı sıra olağanüstü duruma yol açan tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla da orantılı olmalıdır.

Özetlemek gerekirse olağanüstü durumlarda mahkemeler, yürütme organının eylem ve faaliyetlerini denetleme konusunda belirli yetkilere sahiptir. Genel sağlığa yönelik tehdidi ortadan kaldırmak tabii ki mahkemelerin görev ve yetkilerinin ötesindedir. Salgın meselesinin çözümü yasama ve yürütme organlarının görevidir. Mahkemelerin bu süreçteki rolü, devlet görevlilerinin anayasal ve yasal sınırlar içerisinde hareket etmelerini sağlamaktır.

Hanımevendiler ve Beyefendiler,

Kriz zamanlarının kahramanları vardır. Bu dönemde, tüm dünyada özellikle sağlık çalışanları büyük bir fedakârlıkla görev yapmaktadır. Salgın ile mücadeledeki yoğun çaba ve fedakârlıkları için onlara teşekkür ediyorum.

Konuşmama son verirken akademik oturumun tüm katılımcılar için başarılı ve verimli geçmesini diliyorum. Konferansın akademik tartışmalara ve mahkemelerimizin içinde bulunduğumuz salgın sürecinden kaynaklı hukuki meselelere ilişkin içtihatlarına katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Herkese sağlıklı günler diliyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı

* 7-8 Eylül 2020 tarihlerinde video konferans yöntemiyle düzenlenen AAMB 8. Yaz Okulu programında yapılan açış konuşmasının Türkçe çevirisi. Konuşmanın İngilizce metni için [tıklayınız](#).

¹ Sadî Şirâzî, *Bostân ve Gülistân*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2016), *Gülistân*- Birinci Bölüm, Onuncu Hikâye, s. 246.

² *Gılgamış Destanı*, 10. Basım, Çev. S. Maden, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2019), s. 5.

³ Daron Acemoğlu ve James A. Robinson, *Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği*, Çev. Y. Taşkın, (İstanbul: Doğan Kitap, 2020), s.14–15.

⁴Bu konuda bkz. Bruce Ackerman, “The Emergency Constitution” *The Yale Law Journal*, 113/3 (2004) : 1029–1091.